

67-72-117/1
21.11.2018р.

ВІДГУК

Офіційного опонента, доктора архітектури,
доцента кафедри архітектури та містобудування
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу
Лукомської Зоряни Володимирівни на дисертаційну роботу
Знака Івана Богдановича
„Відтворення архітектурно-просторової структури монастирів Чину Святого
Василія Великого Західної України”,
представлену на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури за
спеціальністю 18.00.01 – теорія архітектури, реставрація пам’яток архітектури в
спеціалізовану вчену раду Д 35. 052.11 при Національному університеті
„Львівська політехніка”

Актуальність теми. До складу архітектурно-містобудівної спадщини Західної України входить вагомий пласт сакральної архітектури, що виник внаслідок розвитку та діяльності чернечого ордену Української греко-католицької церкви чину Святого Василія Великого.

Роль цих унікальних сакральних об’єктів є вагомою у формуванні сучасного середовища багатьох історичних міст, селищ, замських комплексів. Монастирські комплекси ЧСВВ потребують глибокого вивчення їх унікального устрою, особливої архітектури, яка є симбіозом східної та західної будівельної традиції.

Нажаль, стан збереження та особливості розвитку згаданих об’єктів часто є невідповідними, що спонукає до пошуку можливих заходів з охорони та збереження цінної історико-архітектурної спадщини, пристосування її до відповідних функцій, а у випадку фрагментарного збереження об’єкта до його консервації, відтворення чи регенерації.

Крім того духівники, часто, провадячи духовну діяльність у історичних василіанських монастирях на сучасному етапі розвитку не завжди свідомі тої

цінності сакральної спадщини, яка перебуває в їхньому користуванні, та яку вони часто переобладнують для сучасних потреб, нехтуючи фаховим супроводом реставраційних чи адаптаційних робіт.

Наукова новизна і практичне значення.

У дисертації розроблено рекомендації з розвитку архітектурно-просторової структури монастирів ЧСВВ з врахуванням виявлених історичних архітектурно-планувальних та формотворчих прийомів. Запропоновано здійснення відтворення архітектурно-просторової структури цінних історичних об'єктів у кореляції з новими релігійними, функціональними та соціальними завданнями діяльності монастирів. Окреслено характерні риси змін, яких зазнали монастирі Чину Святого Василя Великого на території Західної України на межі XX – XXI ст. Проведено узагальнення досвіду адаптації монастирських та пост-монастирських архітектурних структур в умовах сучасного суспільства.

Результати дослідження слугують методичним матеріалом для науково-проектних робіт з відтворення архітектурно-просторового вирішення монастирів ЧСВВ на території Західної України. Особливо важливі висновки роботи для використання в процесі проведення проектних та практичних робіт всередині василіанських ансамблів, які втратили повністю або частково архітектурні та функціональні елементи. Найбільш актуальним застосування розроблених положень є для таких об'єктів: комплекс в урочищі Монастирок під Бучачем, монастир в Підгорі, комплекс у Струсові, монастир в Улашківцях та ін.

Структура дисертації. Структурно робота складається з чотирьох розділів із висновками та загальних висновків, а саме 107 сторінок основної частини та 26 сторінок ілюстрацій, списку використаної літератури (123 позиції), 2 додатків.

У Вступі дисертації розкрито актуальність роботи, сформульовані основні вихідні положення: мета, завдання, об'єкт та предмет дослідження. Методи, якими користується автор, дозволяють охарактеризувати об'єкт дослідження та визначити його предмет. Наукова новизна результатів та практична значимість

роботи визначена достовірно. У подальших чотирьох розділах послідовно розкрито основні дослідницькі результати.

У розділі I **«Архітектура монастирів Чину Святого Василя Великого Західної України як об'єкт наукового дослідження»** автором проведено аналіз джерельної бази дотичної до тематики дослідження, подано досить детальний опис деяких бібліографічних позицій. Визначено перспективні напрямки дослідження, які прямо пов'язані із завданнями даної роботи. У роботі автор опирається на результати дисертаційного дослідження Чень Л. Я. **«Архітектура монастирів чину Святого Василя Великого в Україні та їх місце в розвитку української архітектури XVII-XX століть»**.

У розділі II **«Методологічні основи вивчення архітектурно-просторової структури монастирів Чину Святого Василя Великого Західної України»** опрацьовано масив даних, пов'язаний з василіанською спадщиною, розписано структуру методу натурних обстежень. На основі зібраних матеріалів визначено періоди розвитку монастирських комплексів. Вивчено досвід іноземних країн щодо реінтеграції монастирських комплексів. Описано метод співбесід з настоятелями обителей, внаслідок чого виділено чотири типи головних актуальних тематик: технічний стан та експлуатаційні проблеми обителей; експлуатаційні витрати на підтримання життєдіяльності мікросоціальної системи, яку складає монастирська спільнота; нове будівництво у межах монастирського ансамблю та його взаємозв'язок з існуючими об'єктами.

Розглянуто розвиток та особливості сучасного використання: монастирів у середовищі міста, великих самодостатніх комплексів у ландшафтному середовищі, невеликих обителей у ландшафтному середовищі,

Особливістю роботи є її зорієнтованість на перспективи трактування просторового образу василіанських монастирів у сучасних умовах.

У розділі III **«Хронологічно-просторова структуризація монастирів ЧСВВ в контексті перспективи їх відтворення та архітектурної інтерпретації»** розглянуто поняття "цінності" та історично-сформованого середовища, дано визначення чотирьом стадіям розвитку монастирів – від періоду зародження чернечого життя на згаданих теренах, до періоду

релігійного відродженням у період 1990-х років, подано короткі описи особливостей розвитку та сучасного стану монастирів ЧСВВ Святого Онуфрія у Лаврові, Львові, Добромилі, Пресвятої трійці в Кам'янці-Подільському, Свято-Юрський монастир у Червограді, Святого Хреста в Бучачі, Свято-Миколаївські монастирі у Крехові, Струсові, Різдва Пр. Богородиці в Улашківцях, Свято-Преображенські монастирі у Гошеві, Підгорі та Жизномирі, Свято-Іванівський монастир у Краснопущі, Благовіщенський монастир у Підгірцях. Подано описи елементів архітектурно-планувальних структур згаданих комплексів. Вказано на характер збереженості об'єктів, на особливості та проблематику їх сучасного використання, розбудов, перебудов, пристосування під сучасні функції.

У розділі IV **«Теоретично-практична модель відтворення архітектурно-просторової структури монастирів ЧСВВ Західної України»** розглянуто пам'яткоохоронні аспекти функціонування монастирських комплексів. В роботі представлена структура практичних способів відтворення та інтерпретації монастирів ЧСВВ, яка базується на поєднанні функціональної необхідності сучасного трактування з факторами, що творять категорію цінності василіанської монастирської архітектури. Сформульовано чотири теоретично-практичних підходи використання комплексів: а) здійснення суто релігійних функцій (монастирські комплекси, семінарії, консисторії, реколекційні центри, резиденції представників церковного керівництва тощо); б) здійснення змішаних релігійно-соціальних функцій (охорона здоров'я, освіта, архівна справа, музейна справа, адміністративні послуги тощо); в) здійснення нерелігійних функцій (адаптація під різні громадські та приватні потреби); г) здійснення туристично-культурних та пізнавальних функцій (в такому випадку руїни, або елементи комплексів можуть бути об'єктами консервації та сентиментального туризму чи краєзнавства). Створена теоретично-практична модель відтворення архітектурно-просторової структури монастирів ЧСВВ. В рамках формулювання теоретично-практичної моделі відтворення та інтерпретації монастирських комплексів ЧСВВ визначено,

залежно від функціонального варіанту, різні комбінації важливості тих чи інших комунікативно-демонстраційних стадій.

У загальних висновках сформульовано основні наукові результати поданого на рецензію дослідження.

Повнота викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях та авторефераті. Основний зміст та висновки дисертації були висвітлені у 3 наукових публікаціях у фахових виданнях України, 2 статтях у наукових періодичних виданнях України, які внесено до міжнародних наукометричних баз даних, 1 статті у науковому періодичному виданні іншої держави та 3 статтях опублікованих у збірниках міжнародних наукових конференцій.

Автореферат адекватно і повно відповідає змісту основного тексту роботи. Співставлення змісту і тексту дисертації зі змістом автореферату демонструє їх відповідність.

До зауважень та дискусійних питань віднесено наступні положення:

1. Термін “відтворення” вжитий у назві дисертаційного дослідження трактується автором у тексті роботи надто специфічно та не відображений у результатах та у висновках роботи. Можливо, доцільніше було б вжити термін – адаптація, пристосування чи ревалоризація, що дало б можливість повніше розкрити ідеї автора щодо впорядкування існуючих монастирів та їх розвитку.
2. У розділі 2 (с. 68) автор зазначає, що у його дослідженні проведено натурні обстеження, опрацьовано картографічні та інші архівні матеріали що стосуються об’єктів дослідження, але у текстовій частині, ілюстративній чи додатках ці матеріали відсутні, не подано також посилань на літературу чи джерела з яких автор почерпнув згадану вихідну інформацію.
3. Недостатньо уваги у дисертації приділено архітектурно-просторовій структурі монастирів ЧСВВ, яка є предметом дослідження дисертаційної роботи та вимагає розкриття її особливостей у головній частині роботи. Натомість у тексті дисертації з’являються поодинокі фрагментарні описи елементів та складових частин окремих комплексів у різні періоди, що не

відображає загальної картини їх розвитку та не розкриває проблематику сучасного технічного стану та їх функціонального використання.

4. Поділ автором пам'яток василіанської монастирської архітектури на категорії - моностильові, полістильові, астильові (с. 69) варту було представити візуально-аналітично із віднесенням до кожної категорії конкретних об'єктів.
5. “Теоретико-практична модель відтворення архітектурно-просторової структури монастирів ЧСВВ Західної України” – розроблена автором, як головний висновок роботи – представлена занадто поверхнево, потребує конкретизації та чіткого алгоритму її використання.
6. Не погоджуюсь з автором та вважаю дискусійним питанням – пропозицію автора щодо можливості варіанту функціонального призначення монастиря для здійснення нерелігійних функцій (адаптацію під різні громадські та приватні потреби) (4.2. в).
7. Поданий автором ілюстративний матеріал у всіх чотирьох розділах дисертації досить скромно ілюструє багату Василіанську спадщину, яка розглянута у дослідженні. Крім того ілюстрації оформлені не відповідно до вимог наукової роботи – без зазначення посилань на джерела їх походження та без зазначення авторських розробок.
8. Висновкові положення 1-го розділу не мають чіткого зв'язку із змістом цього розділу.
9. Ряд термінів якими автор оперує у дослідженні потребують виведення та обґрунтування.

Втім, висловлені вище зауваження не зменшують цінність дисертації, а лише мають за мету покращення роботи за умови продовження її (на що сподіваємося) у майбутньому.

Висновок. Зміст і результати дисертаційної роботи Знака Івана Богдановича „Відтворення архітектурно-просторової структури монастирів Чину Святого Василія Великого Західної України”, виконаної за спеціальністю 18.00.01 – теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури, відповідають поставленій меті, є актуальними та мають практичне значення. Об'єкт, предмет

та завдання роботи сформульовані коректно, наукова новизна заслуговує на увагу. Робота є завершеною працею, в якій отримані нові науково-обґрунтовані результати, щодо визначення шляхів збереження, розвитку та відтворення цінних історичних об'єктів – монастирів ЧСВВ на території Західної України.

Робота відповідає вимогам пунктів 9 та 11 "Порядку присудження наукових ступенів" затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. №567 (зі змінами, затвердженими Постановою Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 р. №656), що висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор - Знак Іван Богданович заслуговує присудження йому наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.01 – теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури.

Доктор архітектури,
доцент кафедри архітектури
та містобудування
Івано-Франківського національного
технічного університету нафти і газу

Лукомська З. В.

Підпис З. В. Лукомської засвідчую
Учений секретар ІФНТУНГ

Процюк В. Р.

21.11.2019 р.